

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА
із зіставного мовознавства

На тему: «Інтернаціоналізми в лексичній системі
сучасної англійської та української мов»

Студентки групи Па 01 – 21
факультету германської філології і перекладу
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
Спеціалізація 035.041
Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Англійська мова і друга іноземна мова:
усний і письмовий переклад
у бізнес-комунікації
Волошиної Марії Олексіївни

Науковий керівник:
Доктор філологічних наук, доцент
Шутова Марія Олександрівна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

TERM PAPER

Internationalisms in the lexicon of Modern English and Ukrainian languages

Mariia Voloshyna
Group Pa 01-21
Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser
Assoc. Prof.
Doctor of Science (Linguistics)
Mariia Shutova

Kyiv 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ У ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ	6
1.1. Поняття інтернаціоналізмів та їхні характеристики	6
1.2. Принципи класифікації інтернаціоналізмів	8
1.3. Роль запозичень у формуванні інтернаціонального шару лексики.....	10
Висновки до першого розділу	11
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ У ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ	13
2.1. Порівняльний аналіз інтернаціоналізмів англійської та української мов	13
2.2. Вплив інтернаціональної лексики англійського походження на розвиток сучасної української мови	16
2.3. Особливості перекладу інтернаціоналізмів. «Хибні друзі перекладача»	19
Висновки до другого розділу	23
ВИСНОВКИ.....	25
SUMMARY	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28

ВСТУП

Мова – це система знаків, яка виникла на певній стадії еволюції людства, і є засобом комунікації, тож головне її призначення – це досягнення взаєморозуміння між людьми, які нею послуговуються. Вона виконує не лише комунікативну функцію, а і мультикультурну, а саме виражає думки та вірування, передає певні цінності та ідеї різних народів. Мова – явище неоднорідне, вона насичена багатьма лексичними засобами і здатна переймати їх із інших мов. Одні із таких – інтернаціоналізми.

Актуальність. Інтернаціоналізми складають значний шар лексики як в англійській мові, так і в українській, і мають особливе значення. Через свою фонетичну схожість вони здатні викликати труднощі і в початківців, і в кваліфікованих спеціалістів у сфері перекладу, тому дослідження цих термінів як з теоретичної точки зору, так і з практичної є дуже актуальним у контексті сучасного мовознавства. Природа, походження, мовні особливості – основні фактори, які впливають на функціонування інтернаціоналізмів та їх перехід з однієї мови в іншу. Інтернаціоналізми позитивно впливають на мовну картину світу, оскільки збагачують лексичний шар мови та сприяють всесвітній культурній інтеграції. У контексті наукового дискурсу вивчення цієї теми також зберігає свою актуальність, тому що інтернаціоналізми тісно переплетені з термінологією. Дуже важливо вміти правильно відтворити значення інтернаціоналізма, який є терміном у науковому тексті, досягнувши адекватності перекладу та не спотворивши загальний зміст.

Проблематику цієї теми досліджували такі науковці, як Корунець І. В., Гулієва Д. О., Потапова О. В., Акуленко А. А. Серед іноземних лінгвістів вивченням цього питання займалися Гьорлах М., Векслер П.

Метою цієї роботи є вивчення теоретичних засад інтернаціональної лексики в українській та англійській мовах, їхнє походження та функціонування у мові, а також практичні підходи до перекладу інтернаціоналізмів.

Для здійснення зазначеної мети необхідно виконати такі **завдання**:

- дослідити визначення терміну інтернаціоналізм;
- з'ясувати принципи класифікації інтернаціоналізмів;
- визначити вплив запозичень на формування інтернаціонального шару лексики;
- виконати порівняльний аналіз інтернаціоналізмів англійської та української мов;
- з'ясувати, чи витісняє запозичена лексика власне українську;
- визначити способи перекладу інтернаціоналізмів.

Об'єкт дослідження: функціонування інтернаціональних лексем у англійській та українській мовах та вплив цих термінів на лексичні системи.

Предмет дослідження: інтернаціоналізми в англійській та українській мовах.

Методи: описовий, спостереження, класифікація, узагальнення, порівняльний.

Структура. Курсова робота складається зі вступу, двох основних частин – теоретичної та практичної, висновків та анотації.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ У ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

1.1. Поняття інтернаціоналізмів та їхні характеристики

Інтернаціоналізми – це мовні одиниці, які були запозичені принаймні двома мовами, які належать до різних генеалогічних родин, з однієї і тієї ж мови-джерела (Корунець І. В., 2003). Наприклад, *математика* – *mathematics* – *Mathematik*, *окупація* – *occupation*, *магазин* – *magazine*, *акуратний* – *accurate*, *компот* – *Kompott*.

Більша частина інтернаціоналізмів походить із грецької та латинської мов, оскільки ці мови широко використовувалися у галузі науки, літератури, філософії, культури і т. д. Також інтернаціональні слова можуть походити із сучасних мов, оскільки для теперішніх мов характерне явище мовної глобалізації, мультикультурної інтеграції та інших чинників, які позитивно впливають на появу інтернаціоналізмів. В українській мові найбільший пласт інтернаціонального шару лексики з'явився у ХХ столітті, через стрімкий розвиток технічного прогресу, появу нових термінів для позначення яких необхідно було запозичити лексичні одиниці з інших західноєвропейських мов (Ніконова В. Г., Никитченко К. П., 2020). Наприклад, *інтернет* – *Интернет*, *телефон* – *telephone*, *комп'ютер* – *computer*, *мобільний* – *mobile*. З'явилися також і наукові терміни, які виконували дві функції: 1) денотативну, тобто, найменування певного поняття; 2) відповідність цього поняття явищу або процесу, яке воно позначає. (Пілецький В., 2004)

До складу інтернаціональної лексики входять не лише лексеми або лексичні групи слів, а й окремі морфеми – префікси (*інтер* - *inter*, *міні* – *mini*, *екс* – *ex*, *пост* – *post*, *гуро* – *gino*, *де* - *de*), суфікси (*-ація*, *-ation*, *-аж* -*age*), а також кореневі морфеми, які виконують функцію окремих слів (*парк* – *парк*, *орт* – *орт*, *салон* – *салон*, *купе* – *купе*, *форма* – *форма*, *акт* – *акт*).

Ніконова В. Г. та Никитченко К. П. (2020) стверджують, що інтернаціональні терміни охоплюють різні сфери, тому їх можна віднести до таких типів термінології:

1) Технічна термінологія – терміни, які називають різні механізми та їхні деталі, засоби транспорту та масової комунікації (*гвинт – gwent, механізм – mechanism, перфоратор – perforator, тролейбус – trolleybus, авто – Auto, метро – metro, грамофон – gramophone, радіо – radio, пошта – post*)

2) Наукова термінологія – терміни, які використовують у науково-популярних текстах та іноді в текстах медійного дискурсу (*мейоз – meiosis, акне – acne, гіпотеза – hypothesis, гіпотенуза – hypotenuse, сфера – sphere, циліндр – cylinder, теорія – theory, кібернетика – cybernetics, аксіома – axiom*)

3) Соціально-політична термінологія – терміни, які використовуються у суспільно необхідних галузях таких як політика, історія, філософія, економіка, культура та ін. (*монархія – monarchy, революція – revolution, конституція – constitution, опозиція – opposition, екзистенціалізм – existentialism, драма – drama, театр – theatre, поет – poet, фінанси – finances*)

Інтернаціоналізми – поняття багатозначні, тому досить важко сформувати одне правильне визначення цього терміну. Дослідники дають різні дефініції на позначення цього терміну. За словами Акуленко В. В. (2002), інтернаціоналізми – це слова, засвідчені в ряді неспоріднених мов, або мовних сімей, мають схожу орфографічну або фонетичну форму та поділяють часткове або однакове семантичне поле. Петраллі (1992) ж зазначає, що “термін “інтернаціоналізм” позначає ряд різних лексем, що існують у різних мовах, які за формою та значенням можна віднести до спільної інтерлексеми або лексичного джерела. Через те, що не існує одного правильного тлумачення інтернаціоналізмів, є багато ознак притаманних їм:

- 1) Інтернаціоналізми здатні поділяти спільну фонетичну та орфографічну форму;
- 2) Джерелом походження інтернаціоналізмів можуть бути як мови з однієї ареальної класифікації, так і з різних;
- 3) Інтернаціоналізми поширені у всіх мовах світу, вони не мають культурних обмежень, оскільки мають спільне грецьке або латинське походження.

1.2. Принципи класифікації інтернаціоналізмів

Лінгвісти вирізняють різні принципи класифікації одиниць інтернаціонального шару лексики, ось деякі з них:

1. Перекладацька класифікація. Відповідно до цього підходу є 2 групи інтернаціоналізмів: абсолютні інтернаціоналізми та псевдоінтернаціоналізми. Абсолютні інтернаціоналізми – це слова, які мають спільну фонетичну та орфографічну форму, спільне джерело походження та одне й те ж саме значення. Наприклад, *theatre* – театр. Це слово, яке походить з грецької мови, схоже за звучанням в англійській та українській мовах, а також слугує найменуванням для одного й того ж самого об'єкту. Псевдоінтернаціоналізми – це інтернаціоналізми, які можуть бути схожі фонетично та орфографічно, проте відмінні семантично. Візьмімо для прикладу слово *accurate* – *акуратний*. І в англійській, і в українській мовах це слово вимовляється схоже, проте якщо перекладати слово *accurate* з англійської на українську, то можна знайти багато відповідників – *точний, влучний, правильний, акуратний, цільний* і т. д. Із цього можна зробити висновок, що той чи інший псевдоінтернаціоналізм може мати вужче значення у мові перекладу і ширше – в мові оригіналу і навпаки, або ж значення в обох мовах взагалі не тотожні. Інтернаціоналізми такого виду також називають “хибними друзями перекладача”, оскільки їх можна помилково перекласти. Коли

недосвідчений фахівець зіштовхується з такими інтернаціоналізмами в англійській мові, він інтуїтивно пригадує українське слово, яке схоже за звучанням, проте використання та семантичне значення цього слова не відповідає значенню та вживанню цього слова в англійській мові (Корунець І. В., 2003).

2. Класифікація за джерелом походження та способом запозичення. Спосіб запозичення включає 2 типи інтернаціоналізмів:

1) інтернаціоналізми зі спільною зовнішньою та внутрішньою формою;

2) інтернаціоналізми, у яких схожа лише зовнішня форма.

Внутрішня форма слова – це його етимологія. Зовнішня форма – це його вимова та його морфологічна будова. Отже, інтернаціоналізми зі спільною зовнішньою та внутрішньою формою – це слова, які в мають однакове походження та звучання в обох мовах. Наприклад, за даними, які надає Етимологічний словник української мови (2012) слово “юрисдикція” перейшло в українську та англійську мову з латини і звукова форма цього слова дуже схожа. Відповідно, інтернаціоналізми, для яких спільна лише внутрішня форма – це слова, які не мають фонетичної схожості у вимові, проте мають одне походження. До прикладу, слово “театр”. Вимова цього слова в українській та англійській мовах трохи відрізняється, але етимологія спільна: слово походить із грецької мови (Етимологічний словник української мови, 2006). У той же час Конрад Еліх (1989) дає таку класифікацію – за вибором джерела запозичення інтернаціоналізми:

1) ті, які походять із класичних мов;

2) ті, які походять із національних мов.

У роботі Кононенко Я. (2011) подано ще 4 підгрупи:

1) питомі грецькі або латинські слова (напр. *автентичний, рецепт*);

2) слова, у яких корені класичні (грецькі або латинські), а закінчення – національне (напр. лат. *academia*, англ. *academy*);

3) слова, які є національними для однієї мови, проте стали інтернаціональними – для інших (напр. *taxi*);

4) народно-латинські (романські) варіанти латинських коренів (напр. лат. *fortis* іт. *forte* ісп. *fuerte*).

3. Класифікація за вмотивованістю слова. Т. Р. Кияк (2006) у своїй роботі вказує 3 типи вмотивованості:

1) фонетична – слова зберігають свою звукову форму через наявність схожих звуків у різних мовах. Наприклад, слово *pizza* є фонетично вмотивованим інтернаціоналізмом, оскільки його звукова структура дублюється у багатьох мовах ;

2) морфологічна – слова поділяють схожі морфеми. До прикладу, слово біологія має морфологічну мотивацію у різних мовах, оскільки зберігає однакові морфеми класичного походження “біос-“ - з грецької “життя”, а “логос” – “наука” ;

3) семантична – значення інтернаціоналізму залишається спільним для різних мов. Приклад – слово *готель*, яке у всіх мовах використовується на позначення тимчасового місця проживання для людини, яка подорожує.

У своїй роботі приймаємо за основну класифікацію за Корунцем І. В.

1.3. Роль запозичень у формуванні інтернаціонального шару лексики

Запозичення відіграють важливу роль у мові, тому що першочергово вони виконують функцію збагачення лексичного фонду, а також стають незамінними термінами, коли у мові перекладу відсутні еквіваленти, що відповідають тій чи іншій дефініції у мові оригіналу. Найчастіше запозичення з'являються у мові в галузі науки через те, що науково-технічні тексти насичені різною

термінологією, яка здебільшого запозичена із класичних мов. Проте який зв'язок між запозиченням та інтернаціоналізмом? Та яким чином запозичення впливають на інтернаціональні терміносистеми?

Запозичення слугує джерелом походження інтернаціоналізмів. Варто зазначити, що запозичення – поняття вужче, бо в запозиченні з'являється потреба тоді, коли виникає культурний конфлікт за браком певного явища в одній мові та його притаманністю іншій (Мартиняк О. А., 2009). На відміну від запозичень, інтернаціоналізми охоплюють ширший ареал поширення у зв'язку з тим, що позначають значення на міжнародному рівні.

Акуленко В. В. (1972: 162) вважає, що між інтернаціоналізмами та запозиченнями таки існує різниця: “інтернаціоналізми є об'єктивно існуючою міжмовною категорією синхронії із своїми специфічними характеристиками, а запозичення - це діахронічна категорія, яка є умовною для певного синхронного зрізу існування мови”.

Висновки до першого розділу

Отже, в першому розділі цієї роботи було розглянуто теоретичні аспекти у вивченні інтернаціональної лексики, а саме визначення терміну “інтернаціоналізм”, принципи їх упорядкування з різних аспектів, зв'язок між інтернаціоналізмами та запозиченнями, вплив запозичень на термінологію та інтерсистеми.

В результаті можна зробити такий висновок, що не існує одного точного пояснення д терміну інтернаціоналізм, оскільки різні мовознавці представляють різне трактування цього лінгвістичного явища. Проте безумовно зрозуміло, що інтернаціональна лексика функціонує на міжнародному рівні, вона не обмежується однією мовою. З цього виходить, що чим ширший територіальний простір для поширення запозичуваного слова, тим більша вірогідність того, що те чи інше запозичення є інтернаціоналізмом.

Типологія інтернаціональних слів також доволі різностороння. Систематизація таких слів залучає різні методи вивчення й відповідно різні типи класифікації – перекладацьку, етимологічну та за типом мотивації. У перекладацькому контексті важливо не забувати про семантику слова для того, щоб не перекласти його хибно, а відтворити враховуючи наявність чи відсутність співзвучного відповідника. Проаналізувавши інтернаціоналізми з точки зору вмотивованості можна зробити що для порівнюваних мов можуть бути спільними не лише цілі слова, але й окремі морфеми, фонemi та семантичні особливості. Відповідно до етимологічного принципу інтернаціоналізми можна запозичити з класичних мов або з національних, проте варто зважати не лише на джерело запозичення, але й на спосіб для правильного тлумачення. Якщо перекладач не знає значення того чи іншого інтернаціоналізму, йому варто звернутися до першоджерела походження цього слова для того, щоб коректно його інтерпретувати, уникнувши будь-яких невідповідностей.

Зрештою явище інтернаціоналізації та наявність різних запозичень позитивно впливають не лише на розвиток термінології у різних галузях, але й на загальну тенденцію розширення лексичного фонду будь-якої мовної системи.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ У ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

2.1. Порівняльний аналіз інтернаціоналізмів англійської та української мов

Англійська та українська мови – широко вживані національні мови, які функціонують на євразійському континенті вже не одне століття. Ці мови поділяють багато відмінних рис, як наприклад, те, що вони належать до різних мовних сімей, а отже суттєво відрізняються. Англійська мова – аналітична, тобто, визначається строгим порядком слів у реченні, на відміну від української, синтетичної мови. Якщо взяти до уваги загальні характеристики, то варто зазначити, що і англійська, і українська мови – це не лише засіб комунікації, а й спосіб передачі культурної спадщини, моральних цінностей та історичної пам'яті народу. Ще однією спільною рисою, присутньою в українській та англійській мовах, є наявність інтернаціонального шару лексики.

За даними науковиці Домброван Т. І., кількість запозичень в англійській мові становить 70%, тим часом українська мова нараховує лише 10% лексичних одиниць іноземного походження. Таке відсоткове співвідношення зумовлене різними умовами розвитку, зокрема й історичними. 50% запозичень в англійській мові з'явилося із французької після Нормандського завоювання Англії, здійсненого Вільгельмом Завойовником. В українській мові запозичення почали виникати ще за часів Київської Русі під впливом Візантійської імперії (Титаренко В., 2015).

Для детального контрастивного аналізу інтернаціоналізмів у лексичних системах української та англійської мов розглянемо уривок тексту про глобальне потепління зі звіту, який був опублікований на офіційному сайті організації НАСА:

*“While Earth’s **climate** has changed throughout its **history**, the current warming is happening at a rate not seen in the past 10,000 years. According to the Intergovernmental **Panel** on Climate Change (IPCC), “Since systematic scientific assessments began in the 1970s, the influence of **human activity** on the warming of the climate system has **evolved** from **theory** to established **fact**.” From **global temperature** rise to melting ice sheets, the evidence of a warming **planet** abounds.”*

Переклад вищеподаного уривка тексту:

*“Хоча **клімат** Землі змінювався протягом її **історії**, поточне потепління відбувається з коефіцієнтом швидкості небаченим за останні 10 000 років. За показниками Міжурядової **групи** експертів зі зміни клімату, “Від початку систематичного наукового оцінювання, здійсненого у 70-их роках минулого століття, вплив **людської діяльності** на потепління у кліматичній **системі** пройшов шлях **еволюції** від **теорії** до встановленого **факту**.” Наукові дані рясніють доказами потепління на **планеті**: від **глобального підвищення температури** до танення материкових льодовикових покривів.”*

У таблиці 1 розглянуто та зіставлено англійський та український відповідник кожного виділеного інтернаціоналізму:

Таблиця 1

Інтернаціоналізм	Український відповідник	Походження	Фонетична схожість	Тип інтернаціоналізму за перекладацькою класифікацією
Climate	клімат	Грецька мова	Співзвучість: - Орфографія	Абсолютний інтернаціоналізм

			:+	
History	історія	Грецька мова	Співзвучіст Ь:- Орфографія :-	Абсолютний інтернаціоналізм
Panel	Група	Німецька мова	-	Псевдоінтернаціоналізм (співзвучне укр. Панель)
Human	людський	Латинська мова	-	Псевдоінтернаціоналізм (співзвучне укр. Гуманний)
Activity	діяльність	Латинська мова	-	Псевдоінтернаціоналізм (співзвучне укр. Активність)
System	система	Грецька мова	Співзвучіст Ь:- Орфографія :+	Абсолютний інтернаціоналізм
Evolve	Еволюціонувати	Латинська мова	Співзвучіст Ь:- Орфографія : -(наявні національні морфеми)	Абсолютний інтернаціоналізм
Theory	теорія	Грецька мова	Співзвучіст Ь:- Орфографія :+ (наявні національні морфеми)	Абсолютний інтернаціоналізм
Fact	факт	Латинська мова	Співзвучіст Ь:- Орфографія :+	Абсолютний інтернаціоналізм
Global	глобальний	Англійська мова	Співзвучіст Ь:- Орфографія : - (наявні національні	Абсолютний інтернаціоналізм

			морфеми)	
Temperature	температура	Латинська мова	Співзвучіст Ь: - Орфографія : +	Абсолютний інтернаціоналізм
Planet	планета	Грецька мова	Співзвучіст Ь: - Орфографія : +	Абсолютний інтернаціоналізм

Таким чином, було проаналізовано 12 інтернаціоналізмів, взятих із уривку тексту публіцистичного характеру.

Етимологія. 83% досліджених термінів походять із класичних мов (41.5% з яких це грецькі запозичення, 41.5% - латинські). Решта (17%) термінів походять із національних мов (одна лексема англійського походження й одна лексема – німецького).

Перекладацька класифікація. 75% інтернаціоналізмів є абсолютними, а 25% становлять псевдоінтернаціоналізми.

Фонетичні особливості. 25% слів не було порівняно фонетично, оскільки ці слова – псевдоінтернаціоналізми, українськими еквівалентами яких є відмінні по звуковій структурі відповідники. 75% аналогічних термінів було вивчено з фонетичної точки зору. 60% абсолютних інтернаціоналізмів відрізняються у вимові (наприклад, наголос падає на різні склади), проте їхні внутрішні форми схожі. 25% термінів не зберегли ні звукову структуру, ні морфологічну форму через наявність національних морфем у будові слова.

2.2. Вплив інтернаціональної лексики англійського походження на розвиток сучасної української мови

Проблема явища запозичень є актуальною для лінгвістів української мовознавчої школи вже не один десяток років, тому актуальність її дослідження все ще залишається безсумнівною. В силу тісної взаємодії із англійською

мовою, яка претендує на звання “лінгва франка”, сучасна українська мова безперервно переймає численну кількість все нових запозичень-англіцизмів, що у підсумку стають частиною лексики повсякденного використання. Жаргонізми та елементи сленгу поступово здійснюють негативний вплив на розмовне мовлення, витісняючи із вжитку питомі українські лексичні одиниці.

Думки науковців у цьому питанні також не збігаються: одні вважають, що поповнення лексичного фонду сучасної української мови англійськими інтернаціоналізмами мають шкідливу дію. Зокрема науковець Караванський С. (2001: 3) зазначає, що “необхідність виникнення нових англіцизмів в українській мові значно перебільшена, що їх появу породжує зовсім не потреба спілкування. Твори літератури засвідчують, що серед не дуже освічених людей існує звичка хизуватися малозрозумілими для оточення словами.”

З іншого боку, існують і терміни, семантика яких не просто відповідає за номінацію того чи іншого явища, відсутнього у мові реципієнта, а й за етнічний та історичний контекст. Проілюструємо це за допомогою слова *football*. Це слово з'явилося в українській мові ще наприкінці XIX століття й невдовзі дослідники запропонували український відповідник “копанка” на заміну цього слова (Українська мала енциклопедія, 1957-1967). Очевидно можна допустити використання цього аналога, проте разом із тим втрачається культурне обґрунтування цього поняття, яке стало своєрідним символом англійської культурної спадщини. Тому в сучасній українській мові термін “футбол” додатково виконує конотативну функцію.

Для того, щоб зрозуміти які ж запозичення варто замінити українськими відповідниками, запропонованими мовознавцями, візьмемо медіа-матеріал інформаційно-розважальної радіомережі “Радіо МАКСИМУМ” “20 українських слів, які замінять популярні запозичення”.

У таблиці 2 проаналізуємо зі запозичення та їх українські відповідники:

Таблиця 2

Запозичення	Відповідник	Синоніми серед питомих слів	Роль
Форвард	Нападник	Загарбник	витісняє питоми українські слова
краудфандинг	Спільнокошт	-	позначає термін, який відсутній у мові
Імідж	Образ	вигляд, подоба	витісняє питоми українські слова
Кастинг	Відбір	підбір, добір	витісняє питоми українські слова
Деградація	Занепад	-	витісняє питоми українські слова
Дефект	Вада	Недолік	збагачує термінологію
Інвестиція	Вкладення	-	збагачує термінологію
Прайс-лист	Цінник	-	витісняє питоми українські слова
Аргумент	Доказ	довід, свідчення, підтвердження	витісняє питоми українські слова
Прогрес	Поступ	Досягнення, здобуток, перемога, талан	витісняє питоми українські слова
Амбасадор	Посол	посередник, представник	витісняє питоми українські слова

менеджмент	Керування	порядкування, розпорядження	витісняє українські слова	питомі
Симптом	Ознака	властивість, риси, прикмета, показник	збагачує термінологію	
Фонтан	Водограй	водобій, водоприск	витісняє українські слова	питомі
легітимний	Законний	правосильний, правочинний	збагачує термінологію	

Отже, в ході дослідження було розглянуто 15 запозичень.

Синонімічний ряд. 100% слів мають відповідники в українській мові. 73% слів мають багатий синонімічний ряд. 27% еквівалентів не мають синонімів.

Роль. 66% слів витісняють питомі українські слова, оскільки один запозичений термін із обраних багатий на синоніми. 26% слів поповнюють склад української терміносистеми, тому що вживаються у контексті одиниць науково-технічного, економічного, медичного та юридичного дискурсів. 1 запозичення слугує назвою для концепції, що не має відповідника.

2.4. Особливості перекладу інтернаціоналізмів. «Хибні друзі перекладача»

Інтернаціоналізми мають свою цінність не лише з боку мовознавства, а й з перекладацького аспекту. Інтернаціональна лексика становить немалий відсоток загального пласту мови, тому вкрай необхідним є розгляд проблем її перекладу. Перекладачеві важливо не лише семантично передати значення інтернаціоналізму, але й зберегти його форму. Пошук відповідних еквівалентів, збереження доречності використання у контексті – головні чинники, на які

перекладач повинен звертати увагу. Інтернаціональні компоненти неможливо розглядати по окремоті, тому перекладач намагається сприймати матеріал виразу як цілісний ряд, зберігаючи таким чином властивість когерентності тексту.

І. В. Корунець (2003) виділяє 5 способів перекладу інтернаціоналізмів: побуквенний переклад, транскрипція, практичне транскрибування, описовий переклад та синонімічна заміна.

1. Побуквенний переклад або транслітерація. Цей метод включає передачу слова з літер одного алфавіту літерами іншого. Повна транслітерація більш вірогідна у мовах, орфографічні системи яких базуються на принципах фонетики, наприклад у латинській, грецькій, італійській, українській, тощо. Тому побуквенний спосіб не є таким цілісним для англійської та французької мови, оскільки їхні орфографічні системи побудовані на історичному контексті. Проте це не означає, що такий тип перекладу не є ефективним. Для передачі слів із англійської на українську можливі такі додаткові трансформації як додавання, опускання або заміна літер. Наприклад, *temperature* – *температура*.

2. Транскрибування. Такий метод перекладу більш характерний для англійських та французьких інтернаціоналізмів, тому що він охоплює більший спектр мовних чинників, а не лише фонетичні, зберігаючи звукову форму. Попри те англійські та українські лексичні одиниці не завжди збігаються за орфографічною, звуковою та морфологічною формами. Це пояснюється не лише мовними відмінностями, а й впливом етимологічного фактору на появу інтернаціоналізмів як в англійській, так і в українській мовах. Приклад: *pizza* – *піца*. Хоча слово походить з італійської, а його правопис відрізняється, майже у всіх мовах вимовляється воно однаково.

3. Практичне транскрибування. Практична транскрипція – це відтворення звукової форми інтернаціоналізма лише частково. Асимільоване слово приймає лише приблизно подібну орфографічну, фонетичну чи морфологічну форму у мові перекладі. Такі інтернаціоналізми переважно доповнюються національними афіксами і передаються двома способами: за допомогою сполук,

які поділяють однакові інтернаціональні морфеми або за допомогою словосполучень, які складаються з однакових компонентів, проте відрізняються за природою та морфологічною будовою. Приклад: *hierarchy* – *ієрархія*.

4. Описовий переклад. Багато абсолютних інтернаціоналізмів є семантично спрощеними, тому перекласти їх можна лише за допомогою опису, реалізуючи це двома способами: або зі збереженнями лінгвальної форми лексичної одиниці (*categorizable* – *той, що підлягає поділу на категорії*), або без збереження цієї структури (*emcee* – *ведучий*).

5. Синонімічна заміна. Метод синонімічної заміни полягає у тому, що інтернаціоналізм не транслітерується чи транскрибується, а замінюється відповідником дуже близьким за значенням для досягнення більшої природності при передачі оригінального тексту мовою перекладу. Приклад: *adaption* – *адаптація, пристосування*.

Проаналізуємо які ж способи перекладу використовуються найчастіше і з якою частотою. Для цього опрацюємо терміни із таблиці 1.

Таблиця 3

Інтернаціоналізм	Укр. Відповідник	Переклад. класифікація	Спосіб перекладу
Climate	Клімат	абсолютний	транслітерація
History	Історія	абсолютний	практичне транскрибування
Panel	Група	Псевдо- (співзвучне укр. Панель)	підставлення семантично еквівалентного терміну, а не співзвучного
Human	Людський	Псевдо- (співзвучне укр. Гуманний)	підставлення семантично еквівалентного терміну, а не співзвучного

Activity	Діяльність	Псевдо- (співзвучне укр. Активність)	підставлення семантично еквівалентного терміну, а не співзвучного
System	Система	абсолютний	транслітерація
Evolve	еволюціонувати	абсолютний	практичне транскрибування
Theory	Теорія	абсолютний	практичне транскрибування
Fact	Факт	абсолютний	транслітерація
Global	Глобальний	абсолютний	практичне транскрибування
Temperature	Температура	абсолютний	транслітерація
Planet	Планета	абсолютний	транслітерація

Отже, серед аналізованих слів 41% слів протранслітеровано, 33% слів протранскрибовано практично, а для 25% решти слів знайдено відповідники, які відповідають їм за значенням, а не лише за звуковою структурою.

Саме ці головні трансформації використовуються перекладачами при перекладі абсолютних інтернаціоналізмів, проте основною метою перекладача є правильне відтворення значення терміну, який перекладається. Перші труднощі виникають, коли перекладач починає працювати з псевдоінтернаціоналізмами або так званими «хибними друзями перекладача». Як вже було визначено, псевдоінтернаціоналізми – це інтернаціоналізми, які мають схожу звукову форму в мові оригіналу та в мові перекладу, проте відрізняються за значеннями. Їх ще називають парами міжмовних омонімів. Виникнення таких слів зумовлено багатьма різними факторами, а саме відмінний розвиток мов, в результаті якого омонімічні пари семантично відрізняються, але походять від одного кореня, зміна значення слова, коли воно є запозиченим терміном і виступає у ролі позначення нового поняття у мові, коли слово переходить із однієї мови-вихідця до двох та більше інших мов із різними значеннями,

конотативний компонент первинного значення, коли під впливом подібних рис різних предметів виникають різні асоціації та інші.

Чому ж перекладачі помилково пов'язують між собою не еквівалентні слова, а інтернаціональні паралелі, які схожі між собою у звуковому відношенні? Це процес психолінгвістичний. Коли перекладач наштовхується на такий псевдоінтернаціоналізм, він вже знає про наявність співзвучного слова у мові перекладу і думає, що якщо слова подібні фонетично, то і їхня семантика збігається. Для того, щоб уникати таких грубих помилок при перекладі завжди необхідно перевіряти значення слів у словнику.

Висновки до другого розділу

Лексика української та англійської мови поділяє як спільні риси, так і відмінні. Це зумовлено різними шляхами розвитку обох мов. Іноземні запозичення становлять значний шар у лексичній системі англійської мови, а саме 70% та 10% в українській мові. Враховуючи те, що англійська та українська мови належать до різних генеалогічних сімей, відповідно їхні мовні рівні функціонують по різному, зокрема це й впливає на розвиток інтернаціоналізмів. Орфографічно структура слів відрізняється, оскільки в англійській мові система письма базується на латинському алфавіті, а в українській орфографії панує кирилиця. Присутні відмінності і у фонетичній структурі слова, оскільки деякі є співзвучними, а деякі за своєю вимовою також відрізняються. З приводу дослідження етимології слів можна зробити висновок, що більша частина інтернаціоналізмів походить із класичних мов – грецької та латинської, з національних мов своє коріння бере відповідно менша частина дефініцій.

Усі інтернаціоналізми – у своєму роді запозичення, проте не кожне запозичення може бути інтернаціоналізмом. Те, що українська мова переймає з англійської нові запозичення – беззаперечний факт, тому що у сучасному світі англійська мова – це одна із найпоширеніших мов у світі і тісно взаємодіє з

іншими. Запозичення англомовного походження впливають на розвиток сучасної української мови як з позитивного, так і з негативного боку. Якщо говорити про позитивний вплив, то запозичення відіграють важливу роль у бідь-якому контексті, як у науково-технічному, так і в повсякденному. Інтернаціоналізми збагачують українську термінологію та номінують нові поняття, проте з іншого боку ці слова заміняють власне українські попри наявність великої кількості синонімів.

Переклад є основним інструментом роботи з інтернаціоналізмами, він допомагає правильно передавати іноземні запозичення. Існує 5 способів перекладу власне інтернаціоналізмів: транслітерація, транскрибування, практичне транскрибування, синонімічна заміна та описовий переклад. Транслітерація та транскрипція – найбільш поширені.

ВИСНОВКИ

Інтернаціоналізми формують значний шар лексики як в українській, так і в англійській мовах. Спираючись на поставлені завдання вдалося дати визначення терміну “інтернаціоналізм”: інтернаціоналізми – це запозичення, які мають бути присутні хоча б у трьох мовах (в іншому разі ці терміни – звичайні запозичення), а також з’ясувати основні принципи класифікації інтернаціоналізмів: за перекладацьким підходом, за етимологією та за мотивацією слів. Було виявлено, що інтернаціоналізми формують термінологію відповідно до потреб різних сфер життя.

Ще одна важлива теза, яку вдалося розкрити – зв’язок між запозиченнями та інтернаціоналізмами. Таким чином виявлено, що запозичення істотно впливають на утворення інтернаціональної лексичної системи. Вони слугують джерелом походження інтернаціоналізмів.

У практичному дослідженні було проаналізовано та співставлено інтернаціоналізми англійської та української мов. Також у ході дослідження було вивчено проблему впливу англійських запозичень на питому лексику української мови у сьогоденні. Останнім та не менш важливими пунктом дослідження стали перекладацькі трансформація та проблема перекладу «хибних друзів перекладача».

Дослідницький аналіз було проведено на матеріалі уривку зі статті про глобальне потепління із сайту НАСА. Уривок було перекладено. Із уривку для аналізу було взято 12 термінів. Етимологічні властивості, будова внутрішньої та зовнішньої форми слова, його типологія та особливості перекладу проілюстровано в таблиці 1 та таблиці 3. Для зіставного аналізу запозичень та їх українських відповідників було використано статтю «20 українських слів, які замінять популярні запозичення», з якої взято 15 слів.

На базі вивченого виявлено, що інтернаціоналізми в українській та англійській мовах:

- 1) Мають як відмінності у структурі (орфографічна, фонетична структура) так і подібності (походження, класифікація);

- 2) Запозичення використовуються як інструмент мовної культивуації, так і заміни;
- 3) Найбільш ефективними способами перекладу є транслітерація та практична транскрипція;
- 4) «Хибні друзі перекладача» - псевдоінтернаціоналізми, які перекладачі повинні брати до уваги, у зв'язку з тим, що через звукову подібність легко втратити їхній семантичний відповідник.

SUMMARY

The aim and object of this research is focused on discovering the theoretical aspects of internationalisms, such as definition, characteristics, classifications, the connection between internationalisms and borrowings in lexical systems of Ukrainian and English languages.

The practical part describes the contrastive approach to English and Ukrainian internationalisms, the differences and similarities in their origin, morphological and phonetical structure and semantics. In addition, the impact made on absolutely native Ukrainian words with foreign English borrowings was researched. The next focal point of contrastive analysis is identifying various ways of translation and difficulties which may be caused with false friend of translator.

The methods of scientific research which were used in this work are following:

- Descriptive (the main characteristics of internationalisms were described);
- Observative (the range of scientific materials and resources were took in process);
- Classification (types of internationalisms and their characteristics were identified);
- Generalization (the conclusions and prime thesis were written based on the scientific literature which was learned);
- Contrastive (there was a comparative analysis of the features of internationalisms and the efficient ways of their translation).

The structure of the term paper includes an introduction, two main chapters (theoretical and practical), 6 main units, conclusions to every chapter, general conclusion to the whole work, summary and a list of resources.

Key words: internationalisms, borrowings, lexical system, phonetical structure, orthographical structure, etymology, coverage area, genuine internationalisms, pseudointernationalisms, vocabulary, translation, transliteration, transcription.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акуленко, В. В. (1972). *Вопросы интернационализации словарного состава языка*. Издательство Харьковского университета.
2. Андрієвська, О. С. (б. д.). Інтернаціоналізми та принципи їх класифікації. *Філологічні науки/б. Актуальні проблеми перекладу*. http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Philologia/23715.doc.htm
3. Білокінь, С. (2015, 5 березня). "Українська мала енциклопедія" Євгена Онацького і справа її перевидання. *Літературна Україна*, (10), 12.
4. Гулієва, Д. О., & Потапова, О. В. (2020). Переклад інтернаціоналізмів і їх видів з англійської мови в неофіційній комунікації (на матеріалі серіалу "Друзі"). *Закарпатські філологічні студії*, 2(13). <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32762/1/%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%20%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%9D%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%97%D0%9C%D0%86%D0%92%20%D0%86%20%D0%87%D0%A5%20%D0%92%D0%98%D0%94%D0%86%D0%92%20%D0%97%20%D0%90%D0%9D%D0%93%D0%9B%D0%86%D0%99%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%9E%D0%87%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%98.pdf>
5. Домброван, Т. І. (2009). *Загальнотеоретичний курс англійської мови як другої іноземної. Курс лекцій*. Нова книга.
6. Есенова, Е. Й., Калинич, І. Й., & Бойтар, В. Ю. (2023). Лексичне запозичення як засіб словникового складу мови. *Закарпатські філологічні студії*, 1(28). <https://ru.scribd.com/document/702971514/%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%95-%D0%97%D0%90%D0%9F%D0%9E%D0%97%D0%98%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%9D>
7. *Етимологічний словник української мови: П'ятий том (Р—Т)*. (2006). Наукова думка.

8. *Етимологічний словник української мови: Шостий том (У—Я)*. (2012). Наукова думка.
9. Зубарев, О. (2008). Статус англійських запозичень у лексичній системі англійської мови. <https://core.ac.uk/download/pdf/153587732.pdf>
10. Караванський, С. (2001). *Пошук українського слова, або боротьба за національне "Я"*. Академія.
11. Кияк, Т. Р. (2006). Запозичення та інтернаціоналізми у фахових мовах. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. <http://eprints.zu.edu.ua/1068/1/06ktpifm.pdf>
12. Ключник, О., & Грицик, Г. (2012). Труднощі науково-технічного перекладу. У Секція: *Філологічні науки*. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1408>
13. Кононенко, Я. (2011). До проблеми класифікації інтернаціоналізмів. (Н. Ю. Бондаренко, Науковий керівник). ТНТУ імені Івана Пулюя. https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/10396/2/Conf_2011v2_Kononenko_Ia-Do_problemy_klasyfikatsii_259.pdf
14. Корунець, І. В. (2003). *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)*. Нова книга. <https://books.google.com.ua/books?id=jpKrCQAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
15. Лебедева, Н. А., Бевзо, Г. Ф., & Малінська, Г. (2022). Порівняльна лексикологія української та англійської мов. *Вчені записи ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 33 (72) № 2 Ч. 2. http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/part_2/8.pdf
16. Луцик, Н. З. (2011). Запозичення як один із найбільш продуктивних шляхів збагачення словникового складу англійської мови. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі*

- (ч. 2). <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/4046/1/Lutsyk.pdf>
17. Лучик, В. В. (2008). *Вступ до слов'янської філології*.
18. Мартиняк, О. А. (2009). До проблеми запозичень в українській науково-технічній термінології. *Філологія. Мовознавство. Наукові праці*, 105(92). <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2009/105-92-14.pdf>
19. Міронова, В. С., & Прадівляний, М. Г. (2018). "Хибні друзі перекладача" в технічній літературі. ВНТУ. <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20243/4524.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
20. Ніконова, В. Г., & Никитченко, К. П. (2020). *Курс зіставної лексикології англійської та української мов.* Вид. центр КНЛУ. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/1192/Nikono va7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
21. Пілецький, В. (2004). Сучасний український термін (проблеми збереження національної самобутності). *ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ. Серія філол.*, (34. Ч. 1). <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/pileckyj.doc>
22. Радіо Максимум. (2017, 28 жовтня). *20 українських слів, які замінять популярні запозичення.* Gazeta.ua. https://m.gazeta.ua/articles/chistotamovlennya/_20-ukrayinskih-sliv-yaki-zaminyat-populyarni-zapozichennya/800501
23. Тонконог, І. В., & Ювковецька, Ю. О. (2020). Мовні відмінності та особливості перекладу інтернаціоналізмів. *Вчені записи ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 31 (70) №1 Ч. 3. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/part_3/21.pdf
24. Ягелович, Г. (2012). Способи перекладу інтернаціоналізмів з англійської мови українською. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний

Сковороди. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/872>

25. Ehlich, K. (1989). Greek and Latin as a permanent source of scientific terminology: The German case.
26. Görlach, M. (1994). A usage dictionary of Anglicisms in selected European languages. *International Journal of Lexicography*, 7(3), 223–246. <https://academic.oup.com/ijl/article-abstract/7/3/223/977785?redirectedFrom=fulltext>
27. Kalishchak, T. T., & Knysh, Y. V. (2018). International vocabulary and methods of its translation. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер: Філологія, 4(37). http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v37/part_4/46.pdf
28. Pulcini, V. (2019). Internationalisms, Anglo-Latinisms and other kinship ties between Italian and English. *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis*, 136(2), 121–141. <https://ejournals.eu/czasopismo/studia-linguistica-uic/artkul/internationalisms-anglo-latinisms-and-other-kinship-ties-between-italian-and-english>
29. Science NASA Government. (б. д.). *Climate change. Evidence*. science.nasa.gov. <https://science.nasa.gov/climate-change/evidence/>